

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12.

Fylke: Hordaland

Tilleggsspørsmål nr. 12.

Herad: Modalen

Emne: Gamal ångkultúr.

Bygdelag: Epsingedalen

Oppskr. av: Johs. Flatekvål

Gard: Flatekvål

(adresse): Flatekvål

G.nr. 89 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Ordet ång var brukva um slakten paa dyrka mark innangjords. Utlaatt var all utmarks. Nyttlagd oaker var kalla Ålegg eller Eura. Ængi var tjukkeng og smøeng etter storleiken paa gras. Utmarks slakten var anten langvovslaatt eller stuttvovslaatt ette markaskepek og ljøstrubek.
2. Kratt og krakar og Kjær var hogt ned og kasta saman i Runadunge ilag med vøist og laiv og var oftaste vopplendh. Lause steinar var plukka saman i køys eller køynde bevt i ein utkant av løen. Jordfaste steinar ferk liggje naar dei var for store aa taka upp. Dette reidningsarbeid gjere for seg helst um varen gje slakten. Vska etter hrend runadynge leicidde ein ut yver gjøsla mark.
3. Ein hadde mest ingi rood mot mosen i marki i gamle dagar. Ein køynde gjerne ei "dogu" av riskvister over bakken par aa riva i mosen. og etterpaa raka ein laivst det ein kunde paa med riva- og so hrende den. Vska og kull og domyk var det beste som tok mosen i engi.

OPPLISKA OG FOLKELIGT VÆRNE

1871	1872	1873	1874
1875	1876	1877	1878
1879	1880	1881	1882
1883	1884	1885	1886
1887	1888	1889	1890

1891

1892

1893

Ein soadde skundom hönfrö i stykki
som var reinna far mose.

4. Myrar og vasssjer jord vart ofhark leggjast
de stik og gav liten eller ingen avling.
Dei gamle hadde lite vit proa gröfning.
Vatning var intje brukst i vore laggder.
5. Husdyrgjödsla maatte fyrst brukast proa
kornaakeren. Den maatte proa nok, utan
ferk dei intje korn. og korn maatte dei
dyrka det huset hong av grjon. Engei
ferk daa det som var att av vintergjödsla
Lau- og hestemyk var den beste proa laäen,
Den var og best proa pabeloakeren. Som
gjödsla rekna dei 10-12 Kjerrelass proa
oakeren og 6-8 lass proa laäen - alt pr. moat.
6. Eng av gjödsla hö' kalla ein Töa, og Töeng.
Su töhavne ferk ein töfor.
7. Proa brattblindte gardar stod ofte uthisi
slik, at hevdasiget og tün siget rann ned
over beste bekkane proa hevda dei opp.
Ein rita gjerne i marki proa laäa siget
utover. Sakvreinone var jant beste gras-
bekkene. Dei ferk hevdasiget proa oakeren.
8. Ein gjödsla baade oaker og hö' um voreen.
Daa vart all myk utköyrd, um häus ten
var mottingi tömd. Fyrst kjerra kom i
bruk, vart myk köyrd ut proa morslede
som var laga til dette. Ein
liten loagfütt slede med stamm, som i byrno
var saman bunden med vidjor. Dragel var
laust med ein sterk ferdrok til aa hefta um
meidvolun proa sleden. Det var daa lett aa
flutte dragel proa slede til slede utan aa
loso hesten or dragel. eller tillone.

Til aa lesa myki med brukke dei mykkestyng-
 ein tregaffel med skaft proa og tregreips med
 tri lindar, som var skodde i enden.

Mykklassei vart lagde passelig tett saman
 der dei skulde spreidast, og til det
 brukke dei "roka" Mykke moatte
 finhakkast med ei trehanna fyre breidingi
 og sidan vart ho køyrd yver med ein
 ristopp, der køytraru sat proa eit lutt-
 eller og la han stein proa risdroga.
 Etter dette vart det rivla med riva og
 kaka av rusk og overflödig mykk.

I solskins er vart myki gjerne so hard,
 at dei laut raka dungar og køyra inn
 att i mottingi, so marke fett, like att.
 Dei gamle reidskap gjern av lerv. i 1870-
 so aari so snart betre reidskap var aa for.

9. Beiking av heime böen etter haustatten
 um haustun var slutt vring so vare.

No heitar dei böen berre med smalen
 um haustun under banking.

10. Ekror og myallig vrt inboje heita.

Vaarheiting er det berre, medan lamhi
 er for smoa til aa gylgje i utmarksi.

11. Kulorten riv dei utyver med ei rive og
 rivlar den ned med same reidskap.
 under reidskap var inboje brukke her.

12. Dei gamle hadde vaar florum i utmarksi
 der dei hatt kröheri inn i regnevr,
 Det er for lenge sidan ute av brukk.
 Gjööstli froa desse spreidde dei utover
 eit Trøe, som loag attved floren, - um voaren.

13. Men ei tid mjölka dei og so smalen, som
 dei stengde inne i Samlhus um natti.

- Um morgun slepte dei sauene ut paa fjell-
leite. Nær kvelden kom, banka dei sauene
heim, men mjølka dei inne paa Trøel, fyrr
lambei fekk koma út til dei. Det var den
reine svelteforing paa lambei, som vart hoode
smase og magre til kvisten kom. Denne
skikken er nedlagd for nest hundre aar
sidan. Dei saag det var dyrplageri.
14. Tilgjengbare imm hegningar hev intje vore bruk-
te i vaare bygder, det me vit um.
15. For aa halda bjørn hurte paa krøtere
brende dei stundom baal eller brisingar
attmed "loga" der kjrme laag med natte.
Delte hende jant paa fjellstölane.
Fellomunn vit me intje hev vore i bruk.
16. Var det bjørn i logenvalet, so var det
no helst kudeione som brende baal og
vakte krøtere, men dei hadde intje sær-
skilt vaktus til dette. Dei hadde Salet.
Bjørn hev det ikkje vore i vaare bygder
sidan 1880 aare. Daa vart dei sette tvotne.
17. Det var kudeione som gjalte for "dyr",
utan aa gaa søs mak for det.
18. Tilgjengbare sauehus paa hjul hev me intje
kjort um.
19. Imm hegning ved vaarsstölane kallar me Stølstred.
emma. Dei vert intje nytta til slakt lenger.
Frua gammal er dei brukte som stodnamn.
20. All utmark slakt utanfor innmarki
vert meir og meir nedlagd. Den er for
lungvint og ulovsom. Og dei hev nye
arleidts hjelp til det. Solunge Stølstred
var brukte som slakte mark vart det
gjordla som oss no heimesmark.

Templeblad.

21. Både vaker og ung vart gjösta med
 leire husdyrgjødde fyrr me fette kunst=
 heudi. Fiskeavfall og anna fra sjøen
 noadde me tje i. Me lær i fjellbygdene.
 Sidan bonden londe aa bruka kunstheudi
 rett, hev dei auka all innangjerds=
 auling so münarleg, at dei for langh
 store formungdur em fyrr, og hev
 mykje mindre slaktevidd aa fara qvør

Kord.
Modalen

KULTURGEOGRAFISK REGISTRERING

PÅ VESTLANDET Jos. Flatekval

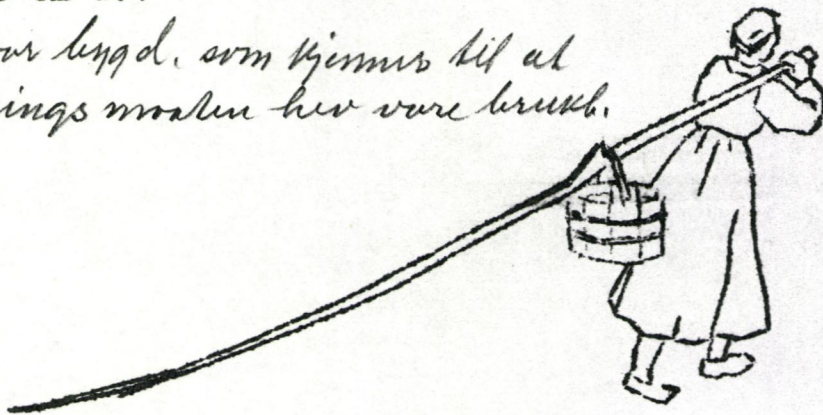
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
ADR. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen åt den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampa over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det?

Det er ingen i vår bygd, som kjennes til at denne vann bærings metoden her vore brukk.

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel? *Nei.*

Har ein bruka kumøkk til brensel? *Nei. det har vore utsvovande tur er nok skog til brensel.*

2093

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING